

Iskustva iz prakse

Metodika 18
Vol. 10, br. 1, 2009, str. 142-150
Iskustvo iz prakse
Primljeno: 17.2.2009.

INTERPRETACIJA LIRSKE PJESME SLAVKA MIHALIĆA „PROLAZIM ZRINJEVCEM, DOTIČE ME MORE“ I OBLIKOVANJE NASTAVNOG PROJEKTA „ZRINJEVAC“

Ivanka Pavić

Osnovna škola Matka Laginje, Zagreb

***Sažetak** – U radu se iznosi postupak interpretacije pjesme Slavka Mihalića „Prolazim Zrinjevcem, dotiče me more“ u 8. razredu osnovne škole. U pripremi se s učenicima provodi anketa o Zagrebu, zatim obilaze zagrebački park Zrinjevac i stječu o njemu dojmove, a tek potom se pjesma interpretira u interpretativnom sustavu nastave. Na kraju je izrađen i proveden nastavni projekt upoznavanja kulturnih znamenitosti Zrinjevca i hrvatskih kulturnih i znanstvenih ustanova i objekata ustanova smještenih na njegovu području.*

***Ključne riječi:** Slavko Mihalić, „Prolazim Zrinjevcem, dotiče me more“, interpretacija, nastavni projekt.*

Svijet intimnih proživljavanja i poruke što ih nudi lirska poezija često prelaze dosege učenikovih iskustava i spoznaja.

Učenikova iskustva i spoznaje su ono od čega trebamo polaziti u interpretaciji pjesničkoga teksta, i književnoga djela uopće, ali jednako tako trebamo znati što pretpostavljaju ta iskustva i spoznaje. Učenici su “ličnosti u sazrijevanju”; oni od svojih učitelja očekuju da im pomognu primiti i usvojiti poruke književnoga djela. Zaboravljajući učiteljevu ulogu u učenikovom prihvaćanju i otkrivanju pjesničke poruke, mnogi su posljednjih godina izjednačili načelo primjerenosti književnoga djela recepcijskim sposobnostima učenika s načelom dopadljivosti, pa smo svjedoci sve većeg broja “neprijemljenih pjesničkih tekstova, koje bi valjalo

izbaciti iz čitanaka za hrvatski jezik u osnovnoj školi". Tako se događa da se učenicu sugeriraju pjesnički tekstovi koji ga emocionalno i intelektualno podcjenjuju. Radeći dvadeset i devet godina u struci, spoznala sam da ne postoji pjesma, ma kako se ona učeniku sviđala na prvi pogled, koju bi taj isti učenik mogao u cijelosti doživjeti i razumjeti bez učiteljeve pomoći.

Učiteljev odabir odgovarajuće motivacije za interpretaciju lirske pjesme prvi je korak u otvaranju učenikove osobnosti prema svijetu pjesme. Dobro odabrana motivacija treba pokrenuti učenikov duhovni svijet, tj. sve što mu olakšava komunikaciju s pjesmom.

Kako mi je valjalo učenike 8. b razreda pripremiti za prihvaćanje pjesme Slavka Mihalića "Prolazim Zrinjecom, dotiče me more", odabrala sam doživljajno-spoznajnu motivaciju utemeljenu na učenikovim emocionalnim i socijalnim osobnim iskustvima u okviru općekulturnih sadržaja.

Najprije sam s učenicima provela anketu u pisanom obliku. Anketa se sastojala od sljedećih pitanja:

1. Voliš li šetati Zagrebom?

2. Koji su ti dijelovi Zagreba najdraži? Objasni svoj odgovor.

Većina je učenika odgovorila da voli šetati Zagrebom. Evo nekih njihovih odgovora na drugo pitanje:

"Volim svaki dio Zagreba, ali mi je najdraži Kvatrić sa svojom okolicom. Tamo sam se rodio. Mama kaže da sam se igrao u parkiću pokraj Kvaternikova trga. Bilo je to davno, davno."

"Najdraži mi je Gornji grad, naročito u jesen. Tada je lišće na stablima zlatno i crvenožuto, pa kuće i ulice izgledaju starije nego što jesu. Volim taj osjećaj starosti. Dobro je što Gornjim gradom ne prolazi mnogo automobila."

"Rado odlazim u svaki dio Zagreba gdje se nalazi Mc Donald's. Tamo se uvijek dobro najedem sa svojim prijateljima, naročito kada slavimo rođendane."

"Rado odlazim u Zoološki vrt. Uživam promatrati životinje u njihovome svijetu. Ponekad sebe zamišljam kao krotiteljicu lavova u cirkusu. Glazba svira, a lavovi i ja ponosno skakućemo... Na kraju se naklanjamo publici koja nam plješće dugo, dugo."

"Volim svaki dio Zagreba u kojemu postoji park. Parkovi su najbolja mjesta za šetnje i odmor. Sve je puno zelenila, cvijeća i mirisa. Čini mi se da se ljudi više smiju u parkovima. Tamo je uvijek ugodnije nego na cesti."

Posljednji odgovor poslužio mi je u razredu kao uvod u razgovor o najpoznatijim zagrebačkim parkovima. Većina je učenika spomenula Zrinjevac kao najpoznatiji i najljepši park u Zagrebu, ali je samo njih sedmero znalo točno objasniti kako se pješice može doći od Osnovne škole Matka Laginje (Zagreb, Laginjina 13) do njega. Jednako sam tako razgovorom otkrila da učenici vrlo malo znaju o samome parku: nekoliko ih je spomenulo da na Zrinjecu ponekad svira glazba,

a jedan je učenik, zahvaljujući svome djedu, znao da se tamo nalazi meteorološki stup.

Vođena ranijim iskustvom, znala sam da će biti teško interpretirati Mihalićevu pjesmu zadovoljim li se dobivenim učeničkim odgovorima. Zato sam na ovome nastavnom satu najavila učenicima sadržaj sljedećega sata: odlazak na Zrinjevac. U dogovoru s profesorima biologije, fizike, povijesti te likovne i glazbene kulture krenuli smo sljedeći dan u obilazak parka. Učenici su nosili sa sobom fotografske aparate, diktafon, bilježnice i olovke. Hodajući Zrinjevcem, trebali su fotografirati poprsja znamenitih Hrvata, kulturne i znanstvene ustanove i spomenik Josipu Jurju Strossmayeru. Jednako smo tako otkrili mjesto na kojemu se nekoć nalazila kavana Splendid, kako bi učenici što uspješnije doživjeli pjesničku sliku *“Brod upravo pristaje uz kavanu Splendid”*. Razgovorom o poprsjima znamenitih Hrvata, dovela sam učenike do spoznaje da su Ivan Mažuranić, Andrija Medulić, Julije Klović, Nikola Jurišić i Ruđer Bošković Primorci, tj. Dalmatinci, koji su djelovali i stvarali za dobrobit cjelokupnoga hrvatskoga naroda. Bez ovoga bi podatka učenici teže razumjeli treću kiticu pjesme i osnovnu misao završnoga distiha. Dojmovi o Zrinjevcu slučajne prolaznice gospođe Filipe Kudrovčić (Zagrepanke, rođene prije 82 godine), što su ih učenici snimili diktafonom, nadopunili su sliku o ovome parku u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća.

Završivši obilazak Zrinjevca, zadala sam učenicima domaću zadaću:

“Mašta nam dopušta istodobno boravljenje u različitim krajevima, stvaranje i spajanje slika krajolika u mislima i željama. Pokušaj spojiti u jedinstvenu sliku nekoliko motiva Zrinjevca s motivima iz nekoga drugoga kraja u kojemu si doživio/doživjela nešto lijepo.” (Bežen-Jambrec: Hrvatska čitanka za VIII. razred osnovne škole).

Na sljedećem sam satu Hrvatskoga jezika provjerila učeničke zadaće. One su mi, naime, poslužile kao uvod u najavu i čitanje Mihalićeve pjesme *“Prolazim Zrinjevcem, dotiče me more”*. Evo uradaka koji najuspješnije oslikavaju maštovitost i emocionalnu razvijenost učenika te zavičajnu pripadnost njihovih roditelja (učenikova osobna socijalna iskustva):

“Na Zrinjevcu sam. Sjedim na klupi pod platanom. Osluškujem zvuk djedova traktora. Vidim baku kako s velikim osmijehom dočekuje umornoga djeda. Oko mene se širi miris kukuruza.”

“Ljetna je noć. Stojim uz meteorološki stup na Zrinjevcu i promatram lađe što lagano plove prema obali. Čujem vesla dok udaraju o pučinu. Veliki plavo obojeni ribarski brod kašljući napušta luku.”

“Naslonila sam se na ogradu zrinjevačkoga Paviljona. Sunce se probija kroz krošnje platana. Poyjetarac s Velebita mrsi mi raspuštenu kosu. Bosa krećem prema potočiću. Dodirujem hladnu ličku vodu i čujem tramvaj kako naglo koči.”

"Vodoskoci poskakuju i svjetlucaju na suncu. Promatram ih s terase naše kamene kuće u Primoštenu. Vidim srebrne valove kako se iskre oko jurećega broda. Ljudi žure kupiti svježe ulovljenu ribu."

Pročitane učeničke zadaće bile su izvrstan uvod u najavu pjesme. Učinila sam to riječima: "Čuli smo kako ste u svojim zadaćama uspješno spojili motive iz dvaju različitih krajeva. Danas ćemo na satu čuti kako je to učinio suvremeni hrvatski pjesnik Slavko Mihalić u svojoj pjesmi *Prolazim Zrinjvcem, dotiče me more*." Ta pjesma glasi:

PROLAZIM ZRINJVCEM, DOTIČE ME MORE

Prolazim Zrinjvcem, dotiče me more.
Čujem kliktaj neba, žamor golog mnoštva.
Brod upravo pristaje uz kavanu Splendid.

To ja možda more u svom srcu nosim
i ono zove drugo more po uskim ulicama.
Nedjelja je; maestral ore opustjele pločnike.

Pale se i gase svjetionici duha.
Radost nesputane misli nalazi mjesta
mrtvima i živima.
Napokon se našla izgubljena stoljeća.

Ribe izgovaraju svetu tišinu.
Pa i kad podivlja more,
ne utapa se smisao.
Nevera je očišćenje
od vječne hrvatske žalosti.

Dotiče me more i ja široko pružam
svoje grane.
Svaki korijen zatreperi
nekim srebrom lista.
Javlja se podne s tornja, plima se
diže do krovova.
Veliki smo milijunski brod
koji ne kani odustati.

Nakon najave i lokalizacije pjesničkoga teksta, krenula sam u objašnjavanje manje poznatih riječi. Učinila sam to tako da sam učenicima ponudila riječi iz pjesme napisane na grafoprozirnici. Na lijevoj strani grafoprozirnice napisala sam riječi za koje sam pretpostavljala da bi im mogle biti nepoznate, a na desnoj su se strani nalazila njihova značenja. Pogledajmo zajedno o kojim se riječima radi.

maestral – osvježavajući ljetni vjetar na moru

nevera – oluja na moru

plima – dizanje površine mora koje se djelovanjem Mjeseca periodično ponavlja.

Razgovorom sam provjerila znaju li učenici značenja ovih riječi. Nakon što su svojim riječima objasnili, ili pokušali objasniti, značenje svake riječi, otkrivala sam im objašnjenja napisana na desnoj strani grafoprozirnice.

Zatim sam interpretativno pročitala pjesmu. Pustivši učenike da tridesetak sekundi sređuju svoje dojmove nakon čitanja pjesme, počela sam istraživati njihove doživljaje. Većina je učenika prepoznala radost kao temeljni osjećaj u pjesmi. Objašnjavali su to navodeći motive koji u njima izazivaju radost:

kliktaj neba

žamor golog mnoštva

dolazak broda

radost nesputane misli

srebro lista.

Naravno da je nakon ovoga uslijedila interpretacija pjesme. Učenici su metodama rada na tekstu, čitanjem u sebi i čitanjem naglas, heurističkim razgovorom i objašnjavanjem krenuli u svijet motiva i pjesničkih slika u pjesmi. Kako lirski pjesnik pjesničkim slikama ostvaruje svoj doživljaj svijeta, svoje emocije, prodirali smo postupno u emocionalni sadržaj svake pjesničke slike. Jednako smo tako otkrivali stilska izražajna sredstva kojima su ostvarene pjesničke slike:

preneseno značenje motiva – metaforu

kontrast

onomatopeju

hiperbolu

epitet

paradoks

alegoriju.

Interpretacijom su učenici otkrivali dva zemljopisna prostora koje pjesnik stapa u cjelinu svoga doživljaja, tj. otkrivali su kako pjesnik pretapanjem motiva i pjesničkih slika stvara jedinstven prostor domovine.

Evo kako je jedna učenica doživjela pjesničku sliku “*Brod upravo pristaje uz kavanu Splendid*”:

"Ljeto je. Zrinjevac je okupan suncem. Vidim plavi tramvaj kako usporava vožnju, polako klizi tračnicama i zaustavlja se pokraj nekadašnje kavane Splendid. Mnoštvo ljudi izlazi iz tramvaja i ulazi u njega. Čujem razgovor, šuštanje najlonskih vrećica, smijeh, udaranje sandala o pločnik..."

"Napokon se našla zagubljena stoljeća" posljednji je stih treće strofe Mihalićeve pjesme. Rado ću citirati jedan učenikov doživljaj toga stiha:

"Na Zrinjecu su spomenici mnogim hrvatskim velikanima koji su živjeli u različitim stoljećima. Dok pjesnik prolazi ovim parkom, vidi sve naše velikane na okupu. Oni ga podsjećaju na velike trenutke hrvatske povijesti."

Posljednji dvostih u pjesmi glasi:

*"Veliki smo milijunski brod
koji ne kani odustati."*

Zanimljiva su, i učitelju poticajna, učenička objašnjenja osnovne misli sadržane u tim stihovima:

"Pjesnik doživljava cijelu Hrvatsku kao jedan veliki brod. Putnici na brodu zajedno plove prema svome cilju. Oni imaju jednak cilj. Tako i svi Hrvati u svojoj domovini žele ostvariti svoj zajednički cilj. Oni ne žele odustati, odlučni su. Možda je pjesma nastala prije Domovinskoga rata, pa pjesnik misli na slobodu Hrvatske."

"Ovaj me dvostih ispunjava ponosom. Brod na moru može doživjeti oluju, ali neće odustati od plovidbe. Hrvatska je veliki milijunski brod, a Hrvati su njezini putnici. Oni će zajedno izdržati sve nevolje."

"Hrvatska je veliki milijunski brod. Na velikom brodu putuje mnogo putnika. Veliki brodovi pobjeđuju velike oluje. Velika Hrvatska je odlučna. Njezini ljudi hrabro idu u budućnost."

Ponesena uspješnom interpretacijom pjesme, odlučila sam zaokružiti učeničke osjećaje i spoznaje projektom „Zrinjevac“. Cilj je projekta bio:

PROŠIRITI UČENIKOVE SPOZNAJE O POVIJESTI ZRINJEVCA; DOŽIVJETI ZNANSTVENE I KULTURNE USTANOVE TE VELIKANE, ČIJA SE POPRSJA NALAZE NA ZRINJECU, KAO POVIJESNE I KULTURNE POVEZNICE MORSKIH I KOPNENIH DIJELOVA HRVATSKE.

Tako sam nametnula i sebi i učenicima nove uvjete rada i nove oblike komuniciranja. Nakon definiranja cilja, valjalo je još više naglasiti istraživačke, stvaralačke, stručne i organizacijske sposobnosti, tj. maksimalno afirmirati stvaralačko partnerstvo (sustvaralaštvo). Na to me upućivala sama definicija projekta:

"Projekt je svaki zaokružen, cjelovit i složen pothvat čija se obilježja i cilj mogu definirati, a mora se ostvariti u određenom vremenu te zahtijeva koordinirane napore nekoliko ili većeg broja ljudi, službi, poduzeća i sl..."

(Hrvatski enciklopedijski rječnik, Novi Liber, Zagreb, 2002.)

Prije zadavanja zadataka, učenici su na satu Glazbene kulture slušali opere, koračnice, budnice, valcere i ostale vrste glazbenih djela koja se najčešće izvode na Zrinjercu. Jednako su tako na satima Povijesti slušali o Franu Krsti Frankopanu, Nikoli Jurišiću, J. J. Strossmayeru i o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom. Na satima Hrvatskoga jezika smo čitali i interpretirali stihove F. Krste Frankopana i Ivana Mažuranića. Govorili smo i o Deklaraciji. Jedan je sat Fizike bio posvećen Ruđeru Boškoviću. Na satu Likovne kulture upoznali su se sa stvaralaštvom Andrije Medulića i Julija Klovića. Naravno, neizbježan je bio i sat Biologije na kojemu su se učenici detaljnije upoznali s biljnim vrstama na Zrinjercu.

Podijelila sam zatim učenike u šest skupina. Svaka je skupina dobila svoje zadatke i jasno određene rokove u kojima je trebalo obaviti posao. Valja naglasiti da učitelj mora biti dosljedan u poštivanju rokova, inače lako dođe do anarhije i neodgovornosti u učeničkim redovima. Svaka je skupina učenika dobila svoj zadatak:

A skupina

Prikupiti što više podataka o parku (nastanak Zrinjevca, njegova površina, biljne vrste, društveni život na Zrinjercu)

B skupina

Prikupiti najvažnije podatke o velikanima čija se poprsja nalaze na Zrinjercu (gdje su i kada rođeni, za što su zaslužni, nazivi njihovih najznačajnijih djela...)

C skupina

Prikupiti najvažnije podatke o J. J. Strossmayeru (vrijeme djelovanja, njegova povijesna, kulturna, vjerska i znanstvena djelatnost)

D skupina

Najvažniji podatci o Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti

E skupina

Najvažniji podaci o Matici hrvatskoj (s posebnim osvrtom na Deklaraciju o položaju i nazivu Hrvatskoga jezika)

F skupina

Najvažniji podaci o Modernoj galeriji

Učenicima sam ponudila odgovarajuću literaturu i ostale izvore informacija za ovaj posao. Učenici su tri tjedna prikupljali podatke. Tijekom prikupljanja podataka voditelji skupina su me izvješćivali o rezultatima. Zatim je uslijedilo ono pravo, možda i najteže:

- raščlaniti s učenicima sve prikupljene podatke

- napraviti selekciju prikupljenih podataka
- izdvojiti činjenice koje korespondiraju s određenim iskustvima i spoznajama učenika
- razraditi s učenicima manje poznate i nepoznate podatke
- činjenice koje korespondiraju s određenim iskustvima i spoznajama učenika uobličiti u plakat.

Ovaj je dio posla bio uvod u objedinjavanje unutarpredmetnog i međupredmetnog suodnosa (Književnost – Jezik – Jezično izražavanje – Medijska kultura; Glazbena kultura – Povijest – Fizika-Biologija – Likovna kultura). Valjalo je sve spoznaje do kojih su učenici došli pročitati, logički povezati, sažeti, izdvojiti, napisati, prepisati, likovno i glazbeno oblikovati... Tako su bili stvoreni svi uvjeti za računalnu izradbu projekta (power point), tj. za cjelovit unutarpredmetni i međupredmetni suodnos.

Naglašavam sposobnosti i vještine koje su učenici razvijali baveći se istraživačkim radom u skupinama:

- služenje različitim izvorima
- samostalno čitanje i razumijevanje teksta
- bilježenje važnih podataka
- sređivanje i vrednovanje podataka
- stvaranje vezanoga teksta.

Imajući na umu činjenicu da se učenikova spoznajna djelatnost pri rješavanju istraživačkih zadataka razlikuje od znanstvenikove u rezultatima, tj. da učenik ne otkriva nove znanstvene istine, već se njima služi, lako je pretpostaviti da su učenici stvarali projekt na dvjema temeljnim razinama: racionalnoj (prikupljeni podaci) i emocionalnoj (osobni doživljaji činjenica). Svojim usmjeravanjem i korigiranjem učeničkih proživljavanja manje poznatih i nepoznatih činjenica nastojala sam učenicima otvoriti put prema stvaranju jasnih obrazovnih, etičkih i estetskih razina.

Odabir glazbenih brojeva za projekt olakšalo je već spomenuto slušanje glazbenih djela koja su se nekoć najčešće izvodila na Zrinjecu (operete, koračnice, budnice, valceri...). Jednako tako učenicima su ponuđene šansone i skladbe o Zagrebu u izvedbi Ive Robića, Zvonka Špišića i Zdenke Vučković. U projektu je prevladala klasična glazba. Po shvaćanju i doživljaju učenika ona najviše korespondira s tekstovnim i slikovnim sadržajima projekta. Kako je učenica tadašnjega 8. b razreda Lucija Dogan tri godine zaredom na europskim natjecanjima osvajala prva i treća mjesta izvodeći na glasoviru djela domaćih i stranih skladatelja klasične glazbe, učenici su se opredijelili za njezine briljantne izvedbe. Od zabavne glazbe odabrali su šansonu Zvonka Špišića "Dva ferala". Nju su uvrstili kao posljednji glazbeni broj u projektu obrazlažući podudarnost njezinoga refrena "Zagreb u srcu, more u duši" s osnovnom misli Mihalićeve pjesme "Prolazim Zrinjecom, dotiče me more".

Valja napomenuti da su učenici autori svih fotografija porabljenih u projektu. Po njihovoj je prosudbi klasificirana cjelokupna slikovna građa ovoga računalnoga uratka.

Interpretacija Mihalićeve pjesme “*Prolazim Zrinjvcem, dotiče me more*” nadahnula je i učenike i mene za produbljivanje spoznaje o Zrinjvcu kao trajnoj poveznici morskih i kopnenih dijelova Hrvatske.

Iznoseći svoja iskustva na kraju naglašavam da su učenici, radeći na projektu, spoznali značenja mnogih dotad im nepoznatih riječi, izraza, pojmova... Jednako su tako otkrivali imena naših umjetnika i njihovu ulogu u hrvatskoj i svjetskoj kulturnoj baštini. Navest ću samo manji dio onoga čime su obogatili svoj jezični izraz i svoju opću kulturu:

instalacije	fundus
restauratorski	stalni postav
firentinska renesansa	ornamentalan
dijaceza	federacija
teologija	neorenesansa
aleja	paviljon
arboretum	grafika
akvarel	Vladimir Becić
Ljubo Babić	Ivan Meštrović
Vlaho Bukovac	Josip Račić
Emanuel Vidović	

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku